

«KazakhExport» ЭСК» АҚ
Директорлар кеңесінің
2024 жылғы «03» мамырдағы
№ 7 хаттамасына №15 қосымша

«KazakhExport» ЭСК» АҚ
Директорлар кеңесінің
2024 жылғы «03» мамырдағы
№7 шешімімен бекітілген

«Қазақстанның экспорттық-кредиттік агенттігі» АҚ
Аккредитивтерді сақтандыру қағидалары

Астана қ. 2024 ж.

ІНҚ БОЙЫНША ТҮЙІНДЕМЕ

ІНҚ атауы	Аккредитивтерді сақтандыру қағидалары «Қазақстанның экспорттық-кредиттік агенттігі» АҚ
ІНҚ иесі	Сауданы қаржыландыру және субсидиялау департаменті
Қолжетімділік деңгейі	Жалпыға қолжетімді
Қоғамның барлық қызметкерлерін ІНҚ-мен таныстыру бойынша іс- шаралар	ІНҚ «Ішкі портал» желілік дискісіне орналастырылған күннен бастап 1 (бір) жұмыс күні ішінде электрондық пошта арқылы жіберу

Мазмұны

1-тарау. Жалпы ережелер	4
2-тарау. Қағидаларда пайдаланылатын негізгі ұғымдар мен терминдер.....	4
3-тарау. Сақтандыру объектісі	6
4-тарау. Сақтандыру жағдайлары	7
5-тарау. Сақтандыру жағдайларынан алып тастау.....	7
6-тарау. Кепілдіктер	9
7-тарау. Сақтандыру шартын жасасу тәртібі.....	10
8-тарау. Сақтандыру шартының қолданылу мерзімі мен орны.....	12
9-тарау. Сақтандыру сомасын айқындау тәртібі.....	12
10-тарау. Сақтандыру сыйлықақысын есептеу және төлеу	12
11-тарау. Тараптардың құқықтары мен міндеттері.....	13
12-тарау. Сақтандыру шартының қолданылу кезеңінде сақтандыру тәуекелінің ұлғаю салдары	15
13-тарау. Сақтандыру жағдайы басталған кездегі сақтанушының іс-әрекеті	16
14-тарау. Сақтандыру жағдайының басталғанын және залал мөлшерін растайтын құжаттардың тізбесі	16
15-тарау. Сақтандыру төлемдерін жүзеге асыру тәртібі мен талаптары	17
16-тарау. Сақтанушыны хабардар ету және сақтандыру төлемі немесе сақтандыру төлемінен бас тарту туралы шешім қабылдау мерзімдері.....	19
17-тарау. Сақтандыру шартын тоқтату талаптары.....	19
18-тарау. Суброгация	20
19-тарау. Қосымша шарттар	21
20-тарау. Дауларды шешу тәртібі	21
21-тарау. Қорытынды ережелер	Ошибка! Закладка не определена.

1-тарау. Жалпы ережелер

1. Осы Аккредитивтерді сақтандыру қағидалары (бұдан әрі-Қағидалар) Қазақстан Республикасының Азаматтық Кодексіне, Қазақстан Республикасының нормативтік құқықтық актілеріне, «Қазақстанның экспорттық-кредиттік агенттігі» акционерлік қоғамының Жарғысымен және ішкі құжаттарымен, Құжаттамалық аккредитивтерге арналған 2007 ж. редакциядағы, не болмаса соңғы қолданылып жүрген редакциядағы UCP 600 бірыңғай қағидалары және әдет-ғұрыптарына сәйкес әзірленді.

2. Осы Қағидалардың мақсаты Сақтандыру шартының қолданылу мерзімі ішінде осы Қағидалардың 4 – тарауында көрсетілген жағдайлардың туындау тәуекелдерінен аккредитивтерді (бұдан әрі-Аккредитив) сақтандырудың үлгілік шарттарын айқындау болып табылады.

3. Осы Қағидалардың талаптары бойынша «Қазақстанның экспорттық-кредиттік агенттігі» АҚ (бұдан әрі – Сақтандырушы) аккредитивтерді сақтандыру шарттарын жасасады.

2-тарау. Қағидаларда пайдаланылатын негізгі ұғымдар мен терминдер

4. Осы Қағидаларда мынадай анықтамалар мен ұғымдар пайдаланылады:

аккредитив - қайтарып алынбайтын болып табылатын және сол арқылы эмитент банктің тиісті ресімделген ұсынымға сәйкес, сондай-ақ резервтік аккредитивтерді қоса алғанда, бірақ олармен шектелмей, құжаттар бойынша төлем міндеттемесін орындауға берік міндеттемесін білдіретін кез келген келісім;

акцепт - сақтанушының бенефициар ұсынған құжаттарды аккредитив бойынша төлеуге қабылдауы не аппликанттың бенефициар ұсынған құжаттарды алшақтықпен қабылдауы;

аппликант - өтініші бойынша аккредитив шығарылған аккредитив тарапы;

эмитент-банк - аппликанттың өтініші бойынша немесе оның атынан аккредитив шығаратын банк;

қайтарылмайтын аккредитив - банкті және бенефициарды растайтын эмитент банктің келісімінсіз өзгертуге немесе жоюға болмайтын аккредитив;

бенефициар - пайдасына аккредитив ашылатын заңды немесе жеке тұлға;

төлем міндеттемесін орындау - егер аккредитив ұсыну бойынша төлем арқылы орындалса, ұсыну бойынша төлеу; егер аккредитив кейінге қалдырылған төлем арқылы орындалса, кейінге қалдырылған төлемді жүргізуге және мерзім басталғанда төлеуге міндеттеме алу; бенефициар жазған аударым векселін (траттаны) акцептеу және егер аккредитив акцепт арқылы орындалса, мерзім басталғанда төлеу;

мемлекеттік орган - Конституциямен, заңдармен, өзге де нормативтік құқықтық актілермен мемлекет атынан мынадай

1) жалпыға міндетті мінез-құлық ережелерін айқындайтын актілер шығару;

2) әлеуметтік маңызы бар қоғамдық қатынастарды басқару мен реттеу;

3) мемлекет белгілеген жалпыға міндетті мінез-құлық қағидаларының сақталуын бақылауды мемлекеттік басқару жөніндегі функцияларды жүзеге асыруға уәкілеттік берілген мемлекеттік мекеме.

банкаралық қарыз шарты - сақтанушы мен эмитент-банк арасында қандай аталса да немесе белгіленсе де, оның шарттарына сәйкес сақтанушы эмитент-банкке осы келісімде көзделген мөлшерде және шарттарда ақшалай қаражат (қаржыландыру) беретін, ал эмитент-банк алынған ақшалай соманы уақтылы қайтаруға және сыйақыны төлеуге міндеттенетін келісім Банкаралық қарыз шарты Swift байланыс арнасы бойынша аутентификацияланған хабарлама түрінде ресімделе алады;

сақтандыру шарты - аккредитивті сақтандыру шарты, оған сәйкес сақтанушы сақтандыру сыйлықақысын төлеуге міндеттенеді, ал сақтандырушы сақтандыру жағдайы басталған кезде сақтандыру сомасын сақтандыру шартында белгіленген сақтанушыға сақтандыру төлемін жүзеге асыруға міндеттенеді;

сақтандыру өтемінің үлесі- сақтандыру оқиғасы басталған кезде сақтандырушы өтейтін, сақтандыру оқиғаларының түрлері бойынша шартта белгіленетін келтірілген залалдар сомасының пайызы;

орындаушы банк - эмитент-банк аккредитив бойынша төлем міндеттемесін орындауды немесе тиісінше ресімделген ұсынымды негодациялауды жүзеге асыруға уәкілеттік берген банк;

кредиттік лимит - әрбір эмитент-банк үшін жеке белгіленетін сақтандыру жағдайы басталған кезде сақтандыру қорғауымен жабылатын міндеттемелердің рұқсат етілген ең жоғары мөлшерінің сомасы. Кредиттік лимит жаңартылатын негізде белгіленеді және жиынтығында эмитент банктің барлық аккредитивтері бойынша сақтандыру сомасының мөлшерінен аспайды;

келісімшарт - бенефициар мен аппликант арасындағы қазақстандық тауарларды және/немесе жұмыстарды және/немесе қызметтерді экспорттауға жазбаша келісім;

тиісті ресімделген ұсыным- аккредитив шарттарына, құжаттамалық аккредитивтер мен банк практикасының халықаралық стандарттары үшін бірыңғай ережелер мен әдет-ғұрыптардың ережелеріне сәйкес келетін құжаттарды ұсыну;

негодация - атқарушы Банктің тратты (банкке орындаушы банкке қарағанда өзгеше қойылған) және/немесе бенефициарға қаражатты аванстау немесе аванстауға келісім беру арқылы тиісті ресімделген ұсыну бойынша құжаттарды сатып алуы;

сақтандыру қорғанысының қолданылу кезеңі- сақтандыру шартында белгіленген, сақтандыру жағдайының басталуы мүмкін уақыт кезеңі;

күту кезеңі - сақтандыру жағдайы басталған деп есептелетін мерзім өткеннен кейін сақтандыру шартында белгіленген уақыт кезеңі. Күту кезеңі Сақтандырушы Сақтанушыдан мерзімі өткен төлем туралы хабарлама алғаннан кейін келесі күні басталады;

растау -растаушы банктің эмитент-банктің аккредитив бойынша төлем міндеттемесін орындауды немесе тиісінше ресімделген ұсынымды негодациялауды жүзеге асыру міндеттемесіне қосымша қатты міндеттемесі;

растаушы банк - эмитент банктің аккредитив талаптарына сәйкес төлем міндеттемесін орындауды немесе тиісінше ресімделген ұсынымды негодациялауды жүзеге асыру міндеттемесіне қосымша өзіне міндеттеме қабылдайтын банк;

резервтік аккредитив- қайтарылмайтын, тәуелсіз жазбаша міндеттеме, ол бөлек көрсетілмесе де, берілгеннен кейін міндетті болып табылады;

сақтандырушы - сақтанушымен сақтандыру шартын жасасқан және аккредитивтің растаушы және/немесе орындаушысы және/немесе қаржыландырушы банкі және/немесе бенефициары ретінде әрекет ете алатын банк;

сақтандыру төлемі - сақтандырушы сақтанушыға сақтандыру жағдайы басталған кезде сақтандыру сомасы шегінде төлейтін ақша сомасы;

сақтандыру қорғанысы- сақтандыру сыйлықақысын төлегені үшін сақтанушының мүліктік мүдделерін қорғау;

сақтандыру мүддесі- бұл сақтанушының тәуекелдердің алдын алудағы және сақтандыру жағдайының басталуына жол бермеудегі мүліктік мүдделері;

сақтандыру сыйлықақысы - сақтанушы сақтандырушыға сақтандыру шартында айқындалған талаптарда және мөлшерде сақтанушыға сақтандыру төлемін жүргізу міндеттемелерін қабылдағаны үшін төлеуге міндетті қазақстандық теңгемен көрсетілген ақша сомасы;

сақтандыру тәуекелі -сақтандыру шарты жасалған жағдайда сақтанушы үшін шығынға әкеп соғатын болжамды оқиға (сақтандыру жағдайы);

сақтандыру оқиғасы - басталған кезде сақтандыру шарты сақтандыру төлемін

жүзеге асыруды көздейтін оқиға;

сақтандыру сомасы-сақтандыру объектісі сақтандырылған және сақтандыру жағдайы басталған кезде, сақтандыру өтемінің үлесін ескере отырып, сақтандырушы жауапкершілігінің шекті көлемін білдіретін ақша сомасы. Сақтандыру сомасы валютасының түрі сақтандыру шартында айқындалады; Сақтандырушының жауапкершілігінің шекті көлемі сақтандыру шартында көрсетіледі;

сақтандыру тарифі -сақтандыру объектісі мен сақтандыру тәуекелінің сипатын ескере отырып, сақтандыру сомасының бірлігінен алынатын сақтандыру сыйлықақысының мөлшерлемесін айқындайтын сақтандырушы әзірлеген тариф;

шығын- эмитент банктің аккредитив бойынша өз міндеттемелерін орындамауы себебінен туындайтын сақтанушының залалы. Осы Қағидалар шеңберінде залал деп эмитент банк аккредитив шарттары бойынша сақтанушының пайдасына төлеуі тиіс ақшалай соманы ғана түсіну керек. Залал анықтамасына эмитент-банктің сақтанушының алдындағы мынадай: айыппұлдарды, өсімпұлдарды; есептелген және мерзімі өткен сыйақыларды, комиссияларды және аккредитив шарттары бойынша эмитент банктің жоғарыда көрсетілген төлемдері болып табылмайтын өзге де осыған ұқсас төлемдерді; эмитент банктің сақтанушы алдындағы қандай да бір берешегін өндіріп алу үшін айналымға байланысты, оның ішінде сот органдарына сот шығындарын; сондай-ақ басқаның ақшасын заңсыз пайдаланудан келтірілген залалдарды өтеу (төлеу) бойынша берешегінің пайда болуы кірмейді;

үкілетті орган- белгіленген лимиттер шеңберінде сақтандыру қорғауын және сауда қаржыландыруын ұсынуға қатысты, сондай-ақ сақтандыру және сауда қаржыландыруы жөніндегі құжаттарды бекіту бойынша шешімдер қабылдайтын сақтандырушының алқалы органы;

экспорттаушы -Қазақстан Республикасында өндірілген тауарлардың және/немесе жұмыстардың және/немесе көрсетілетін қызметтердің экспортына келісімшарт жасасқан Қазақстан Республикасының заңды тұлғасы/ дара кәсіпкері не Қазақстан Республикасында өндірілген тауарлардың және/немесе жұмыстардың және/немесе көрсетілетін қызметтердің экспортын тартатын операциялар бойынша шетелдік заңды тұлға;

UCP (Uniform Customs and Practices for Documentary credits) – халықаралық сауда палатасының банк комиссиясы әзірлеген және бекіткен аккредитивтер нысанында есеп айырысудың жалпыланған және ереже түрінде тұжырымдалған халықаралық тәжірибесін көрсететін құжаттамалық аккредитивтерге арналған бірыңғай ережелер мен әрекеттер;

ISP (International Standby Practice) - жалпы қабылданған тәжірибені, әдет-ғұрыпты және резервтік аккредитивтерді қолдануды көрсететін резервтік аккредитивтерге арналған бірыңғай ережелер;

ISBP (International Standard Banking Practice) – UCP сәйкес құжаттарды тексеруге арналған халықаралық стандартты банктік практика аккредиттеу процесі шеңберінде құжаттарды тексеру барысында бүкіл әлемдегі банктер қолданатын қалыптасқан тәсілдер мен рәсімдердің ең өзекті қорытындысын қамтиды;

SWIFT- қаржы институттары арасында хабар алмасу арқылы ақпарат беруге және төлемдер жасауға арналған халықаралық банкаралық аутентификацияланған жүйе.

Жоғарыда көрсетілген ұғымдар, егер Қағидаларда өзгесі көзделмесе, Қағиданың мәтіні бойынша жалғыз немесе көпше түрде, бас немесе кіші әріппен жазылғанына қарамастан, осы тармақта айқындалған мағынада түсініледі.

3-тарау. Сақтандыру объектісі

5. Сақтандыру объектісі эмитент банктің сақтанушы алдындағы аккредитив бойынша міндеттемелерін орындамауы немесе тиісінше орындамауы нәтижесінде туындайтын залалға байланысты сақтанушының мүлдіктік мүддесі болып табылады.

4-тарау. Сақтандыру жағдайлары

6. Осы Қағидалардың шарттарына сәйкес сақтандырушы эмитент банктің аккредитивтерге қатысты сақтанушы алдындағы міндеттемелерін орындамауына немесе тиісінше орындамауына байланысты және осы тараудың 7 және 8-тармақтарында санамаланған бір немесе бірнеше оқиғалардың туындауы нәтижесінде болған залалдан сақтандыру қорғауын ұсынады:

7. Саяси сипаттағы Сақтандыру оқиғалары:

1) аккредитивтің эмитент-банк елінің мемлекеттік органының экспроприациялау, алып қою, реквизициялау немесе тыйым салу, тәркілеу жөніндегі әрекеті не аккредитивтің орындалуына кедергі келтіретін эмитент-банктің қызметіне араласуы;

2) Қағидалардың 5-тарауының 13-тармағының 4) тармақшасын қоспағанда, эмитент-банктің еліндегі соғыс, азаматтық (халықтық) толқу, жаппай сипаттағы тәртіпсіздік, аккредитив бойынша міндеттемелерді орындауды мүмкін етпейтін эмитент-банктің елінен ақша аударуға тыйым салулардың болуы;

3) эмитент-банк елінің мемлекеттік органының не оның корреспондент-банкінің еркін айырбасталатын валютаға айырбастауды және/немесе аккредитив бойынша төлемді аударуды жүзеге асыруды шектейтін немесе оған тыйым салатын әрекеті.

8. Коммерциялық сипаттағы Сақтандыру оқиғалары:

1) эмитент банктің банкроттығы;

2) Эмитент-банктен сақтанушыға төлемді аккредитив шарттарымен айқындалатын мерзімдерде, тәртіппен және мөлшерде орындамау не тиісінше орындамау.

9. Сақтандыру шартындағы сақтандыру оқиғаларының тізбесі осы тарауға сәйкес көрсетіледі, бұл ретте сақтандыру шартында өзге де сақтандыру оқиғалары көзделуі мүмкін.

10. Осы тарауда және сақтандыру шартында айқындалған және сақтанушыға залал келтірген бір немесе бірнеше сақтандыру оқиғаларының басталу фактісі сақтандыру жағдайы болып табылады.

11. Сақтандыру жағдайы ретінде қарастырылатын оқиға төменде аталған барлық белгілерге ие болуы тиіс:

1) оқиғаның басталу ықтималдығы мен кездейсоқтығы;

2) оқиғаның нақты уақытына немесе орнына, сондай-ақ оқиғаның басталуы нәтижесіндегі залалдың мөлшеріне қатысты болжамсыздық;

3) оқиға сөзсіз және объективті түрде сақтандыру шартының қолданылуы шегінде, бұл туралы оның тараптары немесе, кем дегенде, сақтанушы көрінеу білген немесе алдын ала хабардар болған, болуы тиіс деген қауіптің болмауы;

4) оқиғаның басталуында сақтанушының мүліктік мүддесі үшін теріс, тиімсіз экономикалық салдарлар бар;

5) оқиғаның басталуы сақтанушының ерік білдіруімен және (немесе) ниетімен байланысты емес және пайда табу және (немесе) ұтысты (алыпсатарлық тәуекел) алу мақсатын көздемейді.

5-тарау. Сақтандыру жағдайларынан алып тастау

12. Егер сақтандыру шарты мыналардың салдарынан болған жағдайда Сақтандырушы Сақтандыру шарты бойынша жауапкершіліктен босатылады:

1) сақтанушының сақтандыру жағдайының туындауына бағытталған не оның басталуына ықпал ететін қасақана іс-әрекеттері;

2) заң актілерінде белгіленген тәртіппен сақтандыру жағдайымен себептік байланыстағы қасақана қылмыстар немесе әкімшілік құқық бұзушылықтар деп танылған сақтанушының іс-әрекеттері.

13. Егер сақтандыру шартында өзгеше айтылмаса, сақтандыру қорғауымен мынадай сақтандыру жағдайларының туындауы салдарынан туындаған шығындар өтелмейді:

1) сақтанушы тарапынан аккредитивтермен операциялар жүргізуді реттейтін Қазақстан Республикасының заңнамасын кез келген бұзушылықтар не сақтанушы тарапынан Құжаттамалық аккредитивтер үшін бірыңғай ережелер мен әдет-ғұрыптарды кез келген бұзушылықтар, (UCP 600, 2007 жылғы редакция немесе соңғы қолданыстағы редакция), резервтік аккредитивтерге арналған бірыңғай ережелерді (ISP98, 1998 жылғы редакция немесе соңғы Қолданыстағы редакция), сақтандыру жағдайының басталуына тікелей әкеп соққан, аккредитивпен себептік байланыста болатын, халықаралық сауда палатасы жариялайтын басқа да халықаралық әдет-ғұрыптар мен ережелер, стандарттар, тәжірибелер сияқтыларды бұзушылықтар;

2) эмитент-банк аппликант тарапынан сәйкессіздіктері бар құжаттардың акцептін алған кезде эмитент-банк тарапынан төлемнің төленбеуін не кешіктірілуін қоспағанда, ұсынылған құжаттар бойынша алшақтықтарды жариялау және төлем аппликант тарапынан алшақтықтары бар құжаттарды акцептеуге келісім алғаннан кейін ғана жүзеге асырылатыны туралы эмитент-банктің бекітуі нәтижесінде туындаған эмитент-банк тарапынан аккредитив бойынша төлемнің төленбеуі немесе кешіктірілуі;

3) радиацияның және/немесе радиоактивті зақымданудың, ядролық қаруды пайдаланудың, уытты заттарды қолданудың немесе жылыстаудың тікелей немесе жанама әсері;

4) мынадай бес мемлекеттің: Қытай Халық Республикасы, Америка Құрама Штаттары, Ресей Федерациясы, Ұлыбритания және Солтүстік Ирландия Құрама Корольдігі, Француз Республикасы арасындағы соғыс (соғыс қимылдары басталғанға дейін немесе одан кейін);

5) осы Қағидалардың 4-тарауының 7-тармағының 1) тармақшасына сәйкес сақтанушыға эмитент-банктен олардың арасындағы ресми хат алмасуда белгілі болған және сақтанушы сақтандырушыны тиісті өтініште хабарламаған тиісті сақтандыру шартын жасасу күніне орын алған мемлекеттік органның іс-әрекеттері;

6) сақтанушыға Эмитент-банктен олардың арасындағы ресми хат алмасуда сақтанушыға алдын ала белгілі болған және сақтанушы тиісті өтініште сақтандырушыға хабарламаған сақтандыру шартының қолданылу мерзімі басталған күнге дейін эмитент-банк елінен сақтанушыға ақша аударуға тыйым салулардың болуы.

14. Егер сақтандыру шартында өзгеше белгіленбесе, сақтандырушы сақтанушыға моральдық залалды, сот шығындарын, тұрақсыздық айыптарын өтеу бойынша сақтандыру төлемін жүргізбейді.

15. Сақтандырушының сақтандыру төлемін жүзеге асырудан бас тартуы үшін мыналар негіз бола алады:

1) сақтанушының сақтандырушыға көрінеу жалған мәліметтер хабарлауы, сондай-ақ сақтанушының сақтандырушыдан сақтандыру шартын жасасу және іске асыру үшін кез келген елеулі фактілерді, мән-жайларды және/немесе сақтандыру объектісі, шетелдік банк, сақтандыру тәуекелі, сақтандыру жағдайы және оның салдары туралы талаптарды жасыруы;

2) сақтанушының осы Қағидалардың 6-тарауының 19-тармағының 3) тармақшасына сәйкес қалыптасқан жағдайларда сақтандыру жағдайынан шығынды азайту жөнінде ақылға қонымды және қолжетімді шараларды қасақана қабылдамауы;

3) сақтанушыға осындай сақтандыру жағдайының басталғаны туралы белгілі болған күннен бастап 15 (он бес) жұмыс күнінен артық кешіктіріле отырып, сақтандырушының сақтандыру жағдайының басталғаны туралы хабарламауы немесе хабарламауы;

4) сақтанушының аккредитивте көзделген мерзімде төлемді орындауға жауапты эмитент банкке өз талап ету құқығынан бас тартуы, сондай-ақ сақтандырушыға талап ету құқығын өту үшін қажетті құжаттарды сақтандырушыға беруден бас тартуы; Егер сақтандыру төлемі жүзеге асырылған болса, сақтандырушы оны толық немесе ішінара қайтаруды талап етуге құқылы;

5) сақтанушының сақтандырушыға сақтандыру жағдайының басталу мән-жайларын тексеруде және ол келтірген залалдың мөлшерін белгілеуде кедергі жасауы;

6) сақтанушының эмитент-банктен немесе кез келген үшінші тұлғадан (Эмитент-банктен басқа) тиісті залалдың орнын толық көлемде алуы;

7) сақтанушының осы Қағидалардың 5-тарауында көрсетілген, сақтандыру жағдайының басталуына әкеп соққан қандай да бір кепілдіктерді сақтамауы;

8) Қазақстан Республикасының заңнамалық актілерінде көзделген басқа да жағдайлар;

9) сақтандыру жағдайының сақтандыру сыйлықақысын біржолғы төлеуге немесе сақтандыру сыйлықақысының жалпы сомасынан бірінші/кезекті сақтандыру сыйлықақысын төлеуге дейін басталуы.

16. Егер эмитент-банк сақтанушының аккредитив бойынша қандай да бір міндеттемелерін орындамау себептері бойынша сақтанушыға төлемді негізді ұстап қалуды талап етсе, Сақтандырушының сақтандыру төлемін кейінге қалдыруға құқығы бар.

17. Біріккен Ұлттар Ұйымының Қауіпсіздік Кеңесі немесе Қазақстан Республикасы Үкіметі тарапынан санкциялар, тыйымдар және өзге де шектеулер қойылғанға дейін жасалған қолданыстағы сақтандыру шарттары бойынша міндеттемелерді орындауды аяқтауға рұқсат алу жағдайларын қоспағанда, егер қандай да бір бөлігінде сақтандыру қорғанысы, сақтандыру төлемі сақтандырушы үшін не оның органы үшін Біріккен Ұлттар Ұйымы Қауіпсіздік кеңесінің қарарларына не Қазақстан Республикасы Үкіметінің заңдарына немесе қаулыларына сәйкес сауда немесе экономикалық санкцияларға сәйкес санкциялар, тыйым салулар не шектеулер әкеп соғатын болса, сақтандырушы сақтандыру қорғанысын бермейді, сондай-ақ сақтандыру шарты бойынша сақтандыру төлемін жүзеге асыру бойынша міндеттемелерді орындамайды.

18. Сақтандырушы сақтандыру шартын сақтанушы Қылмыстық жолмен алынған кірістерді заңдастыру (жылыстату) немесе терроризмді қаржыландыру мақсатында Қазақстан Республикасының заңнамасында және Қоғамның ішкі нормативтік құжаттарында көзделген тәртіппен пайдаланады деген күдік болған жағдайда сақтандыру шарты мерзімінен бұрын тоқтатылған кезде сақтандыру төлемінен немесе сақтандыру сыйлықақысын қайтарудан бас тартуға құқылы.

6-тарау. Кепілдіктер

19. Сақтанушы мыналар бойынша кепілдік береді және келіседі:

1) ол сақтандыру жағдайына әкелуі мүмкін тиісті сақтандыру шартын жасасу күніндегі қандай да бір талаптар, шарттар немесе оқиғалар туралы білмейді және сақтанушының пікірінше, берілген барлық ақпарат шынайы және дұрыс болып табылады, сондай-ақ тиісті сақтандыру шартын жасасу күнінде сақтанушыға белгілі ешқандай елеулі ақпарат сақтандырушыдан жасырылмаған;

2) эмитент-банк пен сақтанушы арасындағы аккредитив бойынша операция заңнама және өзге де нормативтік - құқықтық актілерге, сондай-ақ аккредитивті орындау кезінде сақталуға жататын халықаралық келісімдерге, әдет-ғұрыптар мен қағидаларға, практикаларға, стандарттарға толық сәйкес жүзеге асырылды;

3) ол барлық жауапкершілікпен сақтандыру шартының қолданылу мерзімі кезінде және егер ол сақтандыру шартын жасамаған жағдайда әрекет етеді және залалды

болдырмау, азайту және/немесе өтеу үшін барлық ықтимал шараларды, соның ішінде, бірақ олармен шектелмей, қабылдайтын болады:

- сақтандырушымен келісім бойынша сақтандыру төлемін жүзеге асырғанға дейін және/немесе кейін барлық мүмкін шаралар, оның ішінде қол жетімді болуы мүмкін дипломатиялық, заңдық, әкімшілік шаралар және қабылдануы рұқсат етілген және ақылға қонымды болып табылады;

- валютаны айырбастау және ақша аудару жөніндегі шаралар;

- сақтандырушының келісімінсіз сақтандырушы жабатын мәмілелердің кез келген залалына немесе ықтимал залалға қатысты қандай да бір шарттар жасасуға жол бермеу арқылы;

- Қазақстан Республикасының заңнамасын сақтай отырып, жазбалар мен құжаттарға, сондай-ақ куәгерлерге қолжетімділікті қоса алғанда, сақтандыру жағдайын тергеуде барынша жәрдемдесуді қамтамасыз ету;

4) аккредитивті орындау жөніндегі операцияда ол бенефициар сақтанушы болып табылатын және растау талап етілмейтін резервтік аккредитивтерді қоспағанда, растаушы банк және/немесе орындаушы және/немесе қаржыландырушы банк болып табылады;

5) сақтандырушыны алдын ала хабардар етпей және оның келісімінсіз, ол аккредитив бойынша операцияларға елеулі өзгерістерге әкелуі мүмкін қандай да бір іс-әрекеттерді қабылдамайды;

6) пайдасына аккредитив бойынша орындау жүзеге асырылатын бенефициар, сақтанушы бенефициар болып табылатын резервтік аккредитивтерді қоспағанда, шығарылған елі Қазақстан Республикасы болып табылатын тауарлардың және/немесе жұмыстардың және/немесе көрсетілетін қызметтердің экспорттаушысы болып табылады.

20. Сақтанушы құпиялылықты сақтауға кепілдік береді, яғни ол қандай да бір уақытта қандай да бір үшінші тарапқа, оның ішінде банк-эмитент сақтандырушының келісімінсіз сақтандыру шартының болу фактісін ашпайтынына кепілдік береді.

7-тарау. Сақтандыру шартын жасасу тәртібі

21. Сақтанушы мен бенефициар (қажет болған жағдайда) өтініштердің бекітілген нысандарына сәйкес талап етілетін лимит және/немесе біржолғы мәміле сомасына аккредитивтерді сақтандыруға өтініштерді сақтандырушыға жібереді. Өтініш нысандарын сақтандырушының уәкілетті органы бекітеді.

22. Сақтандырушы сақтанушы ұсынған өтінішті қарайды және сақтандырушының уәкілетті органы оң шешім қабылдаған жағдайда бұл туралы сақтанушыға уәкілетті органның шешімі шыққан күннен бастап 2 (екі) жұмыс күні ішінде хабарлайды. Уәкілетті орган сақтандырудың жиынтық лимитін белгілеу бойынша да, бір жолғы мәмілені сақтандыру бойынша да шешім қабылдай алады.

23. Сақтанушы сақтандырушыдан сақтандыру және/немесе қаржыландыру мүмкіндігі туралы хабарлама алғаннан кейін эмитент-Банкті хабардар етеді және шығарылатын аккредитивтің мәтінін келіседі. Қажет болған жағдайда аккредитивтің мәтіні де сақтандырушымен келісіледі.

24. Аккредитивті эмитент-банк шығарғаннан кейін сақтанушы сақтандырушыға шығарылған аккредитивтің мәтінін және бекітілген нысан бойынша шығарылған аккредитив сомасына өтініш жібереді, содан кейін сақтанушы мен сақтандырушы сақтандыру шартына қол қояды.

25. Сақтанушы өзінің растамасын қосады (егер аккредитив шарттары талап етілсе) және бенефициар болып табылатын резервтік аккредитивтерді қоспағанда, бенефициарға аккредитивті авизондауды жүзеге асырады.

26. Бенефициар сақтанушы бенефициар болып табылатын резервтік аккредитивтерді және аккредитив шарттары тауарды жөнелтуге және/немесе қызмет

көрсетуге және/немесе жұмыстарды орындауға дейін құжаттарды ұсынуға мүмкіндік беретін жағдайларды қоспағанда, тауарды жөнелтеді және/немесе қызмет көрсетеді және/немесе жұмысты орындайды және сақтанушыға аккредитив талаптарына сәйкес құжаттарды ұсынады.

27. Сақтанушы бенефициар ұсынған құжаттарды тексереді және олар аккредитив шарттарына сәйкес келген жағдайда, Сақтанушы бенефициар болып табылатын резервтік аккредитивтерді қоспағанда, бенефициарға төлем жасайды. Осыдан кейін, 3 (үш) жұмыс күні ішінде сақтандырушыны растайтын құжаттарды ұсына отырып, жүргізілген төлем туралы хабардар етеді.

28. Сақтандыру шартында мыналар қамтылуы тиіс:

- 1) сақтандырушының атауы, орналасқан жері және банктік деректемелері;
- 2) тегі, аты, әкесінің аты (егер ол көрсетілсе куәландыратын құжатта болған жағдайда) және тұрғылықты жері сақтанушының (егер ол жеке тұлға болып табылса) немесе оның атауы, орналасқан жері және банктік деректемелері (егер ол заңды тұлға болса);
- 3) сақтандыру объектісін көрсету;
- 4) сақтандыру жағдайын көрсету;
- 5) сақтандыруға қабылданған тәуекелдер бойынша сақтандыру өтемінің үлесі;
- 6) сақтандыру сомасының мөлшері;
- 7) сақтандыру төлемін жүзеге асыру тәртібі мен мерзімдері;
- 8) сақтандыру сыйлықақысының мөлшері, оларды төлеу тәртібі мен мерзімдері;
- 9) арттың жасалған күні және қолданылу мерзімі;
- 10) сақтандырылған адам мен пайда алушы, егер олар сақтандыру қатынасына қатысушы болса, олар туралы нұсқаулар;
- 11) шарттың нөмірі, сериясы;
- 12) шарт талаптарына өзгерістер енгізу жағдайлары мен тәртібі;
- 13) сақтанушының шарт жасасу кезінде сақтандырушыға хабарланған мән-жайлардағы өзіне белгілі болған елеулі өзгерістер туралы, егер бұл өзгерістер сақтандыру шартының қолданылу кезеңінде сақтандыру тәуекелінің ұлғаюына елеулі әсер етуі мүмкін болса, сақтандырушыға дереу хабарлау міндеті;
- 14) сақтанушыны сақтандыру төлемін жүзеге асыру үшін қажетті жетіспейтін құжаттар туралы хабардар ету мерзімдері;
- 15) сақтандыру сомасы, сақтандыру төлемі және сақтандыру сыйлықақысы валютасының түрі;
- 16) сақтанушының сәйкестендіру нөмірін, резиденттік белгісін және экономика секторын көрсету;
- 17) егер ол сақтандыру шарты бойынша сақтанушы болып табылмаса, сақтандырылған адам (пайда алушы) сақтандыру шартында көрсетілген жағдайда сақтандырылған адамның (пайда алушының) сәйкестендіру нөмірін, резиденттік белгісін және экономика секторын көрсету;
- 18) сақтандыру мүддесінің болуы.

29. Егер сақтандыру шарты сақтандырушы мен Сақтанушы арасындағы аккредитивтерді сақтандыру туралы Бас келісім шеңберінде жасалса, сақтандыру шарты осы Қағидалардың 28 – тармағының 1) - 6), 8) – 11), 15), 17) тармақшаларында көрсетілген сақтандыру объектісіне қатысты ғана ақпаратты қамтуы мүмкін. Барлық басқа тармақтар аккредитивтерді сақтандыру туралы Бас келісімде көрсетіледі.

30. Сақтанушы сақтандыру шартын жоғалтқан жағдайда сақтандырушы сақтанушының жазбаша өтініші негізінде сақтандыру шартының телнұсқасын береді, одан кейін жоғалған сақтандыру шарты жарамсыз деп есептеледі және ол бойынша сақтандыру төлемі жүргізілмейді.

31. Сақтандыру шартында көрсетілуге тиіс талаптардың толық еместігі үшін сақтандырушы жауапты болады. Сақтандыру шарты бойынша оның жекелеген

талаптарының толық болмауы салдарынан дау туындаған жағдайда, дау сақтанушының пайдасына шешіледі. Осы тармақтың талаптары қайта сақтандыру шарттарына қолданылмайды.

29-1. Сақтандыру шарттары сақтанушы мен сақтандырушы арасында электрондық ақпараттық ресурстармен алмасу арқылы электрондық нысанда жасалуы мүмкін.

8-тарау. Сақтандыру шартының қолданылу мерзімі мен орны

32. Сақтандыру шарты сақтанушы сақтандыру сыйлықақысын төлеген сәттен бастап, ал оны бөліп – бөліп төлеген кезде, егер сақтандыру шартында өзгеше көзделмесе, сақтандыру сыйлықақысының бірінші бөлігін төлеген кезде күшіне енеді және тараптар үшін міндетті болады.

33. Сақтандыру қорғанысы сақтандырылған аккредитив шеңберінде ұсынылған құжаттардың әрбір жиынтығына қатысты қолданылады. Сақтандыру қорғанысының қолданылу кезеңі тиісті шартта көрсетілген күннен бастап аккредитивтің аяқталу күнімен және/немесе аккредитив бойынша қаржыландыру мерзімінің аяқталуымен аяқталатын (оның ішінде құжаттардың әрбір жиынтығына қатысты) уақыт кезеңіне тең. Егер аккредитивтің аяқталу күні және/немесе құжаттарды ұсыну үшін соңғы күн және / немесе қаржыландырудың аяқталу күні және/немесе Төлем күні және / немесе сақтандырылатын аккредитив шеңберінде кейінге қалдырылған төлем күні жұмыс істемейтін күнге келсе, содан кейін көрсетілген күн автоматты түрде келесі жұмыс күніне ауыстырылады, сәйкесінше сақтандыру және/немесе сақтандыру қорғау шартының қолданылу мерзімі осы күнді ескеруі керек.

34. Сақтандыру шарты осы Қағидалардың 17-тарауына сәйкес өзінің қолданылуын тоқтатады.

35. Сақтандыру қорғанысының қолданылу кезеңі, егер сақтандыру шартында өзгеше көзделмесе, сақтандыру шартының қолданылу мерзіміне сәйкес келеді.

9-тарау. Сақтандыру сомасын айқындау тәртібі

36. Сақтандыру сомасы сақтандыру шарты тараптарының келісімімен эмитент-банктің аккредитив бойынша өз міндеттемелерін орындамауы немесе тиісінше орындамауы нәтижесінде сақтанушының шығын сомасы шегінде белгіленеді.

37. Сақтандыру шартын жасаған кезде сақтандыру сомасының мөлшері аккредитив сомасын негізге ала отырып, тараптардың келісімі бойынша айқындалады.

10-тарау. Сақтандыру сыйлықақысын есептеу және төлеу

38. Сақтандыру шарты бойынша төленуге тиіс Сақтандыру сыйлықақысының мөлшері Сақтандырушы айқындайтын сақтандыру тарифіне сәйкес есептеледі.

39. Сақтандыру тарифі жылдық немесе бір жолғы түрде қолданылуы мүмкін.

40. Сақтандыру сыйлықақысы сақтандыру тарифіне байланысты

1) сақтандырудың барлық мерзімі үшін есептелді және бір сомамен бір рет төленді;
2) барлық қолданылу мерзімі үшін және/немесе оның бір бөлігі үшін есептелген және аккредитивті орындау фактісі бойынша бір сомамен және/немесе бөліктермен төленген;

3) қаржыландыру ұсынылған сәттен бастап есептелген және аккредитивті орындау фактісі бойынша төленген.

41. Сақтандыру сыйлықақысын сақтандырушы төлейтін шот негізінде не қол қойылған тиісті сақтандыру шарты негізінде сақтанушы төлейді. Сақтандыру сыйлықақысын төлеу шоты сақтандыру шартына қол қойылғанға дейін де, қол қойылғаннан кейін де берілуі мүмкін.

42. Егер сақтандыру өтемі бөлінетін аккредитивке қатысты берілсе, онда сақтандыру сыйлықақысы бенефициардың тауарларды жөнелтуді және/немесе қызметтер көрсетуді жүзеге асыруы және/немесе жұмыстарды орындауы және сақтанушының аккредитив бойынша бенефициар ұсынған құжаттарды акцептеуі фактісі бойынша сақтанушы төлейтін сақтандыру сыйлықақысының бөліктерінің сомасын құрайды.

43. Сақтандыру сыйлықақысының бір бөлігі сақтанушының сақтандыру тарифіне акцептелген құжаттар сомасынан сақтандыру өтемі үлесінің туындысы ретінде есептеледі.

44. Сақтандыру сыйлықақысы / сақтандыру сыйлықақысының бөліктері сақтандырушыдан төлем шотын алғаннан не тиісті сақтандыру шартына қол қойғаннан кейін 5 (бес) жұмыс күні ішінде, бірақ тиісті сақтандыру шартында көрсетілген күннен кешіктірілмей төленеді. Төлем шоты мынадай шарттардың бірі болған кезде қойылады:

- 1) тиісті сақтандыру шартына қол қою;
- 2) сақтанушы сақтандырушыға беру бойынша аккредитивті орындау жүзеге асырылатын құжаттар жиынтығының көшірмесін ұсыну;
- 3) аккредитив бойынша жүргізілетін/жүргізілген төлемнің сомасы мен күнін көрсете отырып, сақтанушыға жазбаша немесе электрондық хабарлама жіберу;
- 4) шартты салымды орналастыру туралы өтінішті сақтандырушыға жолдау.

Осы тармақта көрсетілген құжаттарды немесе хабарламаны сақтанушы акцепт берілген күннен бастап 5 (бес) жұмыс күні ішінде сақтандырушыға жібереді.

45. Сақтандыру сыйлықақысын сақтанушы сақтандыру шартында көрсетілгеніндей, қолма-қол ақшасыз нысанда бір мезгілде немесе ішінара төлеуі тиіс. Егер аккредитив сомасы шетел валютасында белгіленсе, сақтандыру сыйлықақысы шот берілген күнге не тиісті сақтандыру шартына қол қойылған күнге Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі белгілеген осы шетел валютасына теңге бағамы бойынша төленеді.

46. Сақтандыру сыйлықақысының мөлшері сақтандыру шартының қолданылу кезеңінде сақтандыру шартына қосымша келісім жасасу жолымен сақтандыру сомасы өзгерген кезде түзетілуі мүмкін.

47. Егер сақтандырушы сақтандыру сыйлықақысын төлеуге шот берген күннен бастап 30 (отыз) күнтізбелік күн ішінде не тиісті сақтандыру шартына қол қойылған күннен бастап сақтанушыдан сақтандыру сыйлықақысын төлеу түспеген жағдайда сақтандырушы сақтандыру шартының қолданылуын тоқтатады (сақтандыру сыйлықақысының мерзімі өткен бөлігі және (немесе) сақтандыру сыйлықақысының кезекті бөлігі, егер мұндай төлем мерзімі келсе). Бұл жағдайда сақтандырушы сақтанушыға сақтандыру шартының тоқтатылғаны және Қағидалардың 17-тарауына сәйкес сақтандыру шартын бұзу туралы келісімге қол қою қажеттігі туралы жазбаша хабарлайды.

48. Сақтандыру сыйлықақысының кезекті бөлігін уақтылы төлемеген кезде сақтандырушы сақтанушыдан Қазақстан Республикасы Азаматтық кодексінің 353-бабында белгіленген тәртіппен және мөлшерде тұрақсыздық айыбын төлеуді талап етуге құқылы.

11-тарау. Тараптардың құқықтары мен міндеттері

49. Сақтанушының мынадай құқықтары бар:

- 1) эмитент-банк шығарған аккредитивті растау және/немесе қабылдау алдында сақтандырушымен сақтандыру шарттарын келісу;
- 2) Сақтандырушыдан осы Қағидалар бойынша сақтандыру талаптарын, өзінің құқықтары мен міндеттерін түсіндіруді талап ету;
- 3) сақтандыру шарты жоғалған жағдайда оның телнұсқасын алу;

4) келтірілген шығын мөлшерін бағалау үшін тәуелсіз сарапшы қызметін пайдалану;
5) келтірілген залал мөлшерін бағалау нәтижелерімен және сақтандырушы немесе тәуелсіз сарапшы жүргізген сақтандыру төлемі мөлшерінің есептерімен танысу;

6) Сақтандырушының сақтандыру төлемін жүзеге асырудан бас тарту немесе оның мөлшерін азайту туралы шешіміне Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген тәртіппен дау айтуға;

7) осы Қағидаларда және сақтандыру шартында көзделген жағдайларда сақтандыру төлемін алу;

8) Қазақстан Республикасының заңнамалық актілерінде көзделген өзге де іс-әрекеттер жасауға құқылы.

50. Сақтанушы міндетті:

1) қандай да бір негіздер бойынша сақтандырушымен келіспей аккредитив бойынша сақтандыру қорғауымен өтелмеген өз тәуекел үлесін үшінші тұлғаларға бермеуге;

2) сақтандырушы үшін оның міндеттемелеріне елеулі әсер етуі мүмкін аккредитив шарттарының өзгеруін, яғни аккредитив сомасы мен мерзімдерінің өзгеруін онымен келісудің кез келген қолайлы тәсілі;

3) сақтандырушыға сақтандыру оқиғасы туралы білген сәттен бастап 15 (он бес) жұмыс күнінен кешіктірілмейтін мерзімде сақтандыру жағдайының басталғаны туралы жазбаша хабарлауға;

4) осы Қағидалардың 6-тарауында аталған барлық шарттарға бұлжымас кепілдік беру және орындауға;

5) аккредитивті ашуға (шығару) және растауға және ол бойынша міндеттемелерді орындауға Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің лицензиясы болуы тиіс;

6) сақтандыру шартына сәйкес сақтандыру қорғанысымен жабылмаған мөлшерде сақтандыру жағдайының басталуы салдарынан туындауы мүмкін шығын сомасына қатысуға;

7) сақтандырушыға сақтандыру шартын жасасу және орындау үшін қажетті барлық мәліметтерді ұсынуға;

8) 15 (он бес) жұмыс күні ішінде сақтандырушыға мынадай фактілер анықталған кезде жазбаша хабарлау:

-сақтанушы аккредитив талаптарында белгіленген мерзім ішінде эмитент банктен тиесілі төлемді алмаса;

- сақтандыру жағдайының туындау ықтималдығын тудыратын эмитент-банктің қызметіне елеулі әсер етуі мүмкін қандай да бір фактілердің, мән-жайлардың немесе жағдайлардың туындауы;

9) оның ішінде сақтандырушының нұсқауларына сәйкес сақтандыру оқиғасының басталуын болдырмау және сақтандыру оқиғасы болған кезде залалдың мөлшерін азайту бойынша, сондай-ақ залалдың орнын толтыру бойынша барлық шараларды жүргізуге;

10) сақтанушы әрдайым сақтандыру шартымен қорғалмағандай әрекет етуі тиіс;

11) сақтандыру шартында белгіленген мөлшерде, тәртіппен және мерзімде сақтандыру сыйлықақысын төлеу;

12) 3 (үш) жұмыс күні ішінде сақтандырушыға сақтандыру жағдайының басталғаны туралы хабарлағаннан кейін эмитент-банктен аккредитив бойынша қандай да бір төлем алған кезде сақтандырушыға жазбаша хабарлауға;

13) сақтандыру жағдайы басталғаннан кейін сақтандырушының келісімінсіз эмитент банкпен қандай да бір келісімдер жасасуды жүзеге асырмауға тиіс;

14) сақтандыру төлемі жүзеге асырылғаннан кейін сақтанушы алдындағы өз міндеттемелерін орындамаған эмитент банкке талап ету құқығының сақтандырушыға өтуін қамтамасыз ету (суброгация);

15) сақтандырушының алдын ала келісімінсіз үшінші тұлғаларға сақтандыру шартының болу фактісі мен мазмұнын ашпау;

16) сақтандыру шартын жасасу кезінде сақтандырушыға хабарланған мән-жайларда өзіне белгілі болған елеулі өзгерістер туралы, егер бұл өзгерістер сақтандыру шартының қолданылу кезеңінде сақтандыру тәуекелінің ұлғаюына елеулі әсер етуі мүмкін болса, сақтандырушыға дереу хабарлауға міндетті.

51. Сақтандырушының мынадай құқықтары бар:

1) сақтанушыдан сақтандыру шартын жасасу және іске асыру үшін қажетті мәліметтерді ұсынуды талап ету;

2) эмитент-банк елінің тиісті мемлекеттік органдарынан сақтандыру жағдайының басталғанын растайтын фактілерді сұрату;

3) сақтандыру жағдайы басталған кезде шығын мөлшерін анықтау үшін тәуелсіз сарапшының қызметтерін пайдалану;

4) сақтанушының қалыптасқан жағдайларда ақылға қонымды және қолжетімді шаралар қабылдау қажеттілігін көрсете отырып, оның шығынын азайту жөніндегі іс-шараларға қатысу;

5) осы Қағидалардың 5-тарауында көзделген негіздер бойынша Сақтандыру төлемін толық немесе ішінара жүзеге асырудан бас тартуға;

6) сақтандыру шартының қолданылу мерзімін ұзарту кезінде сақтандыру сыйлықақысы мен сақтандыру тарифінің сомасын ұлғайтуға;

7) Қазақстан Республикасының заңнамалық актілерінде көзделген өзге де іс-әрекеттер жасауға құқылы.

52. Сақтандырушы:

1) сақтанушыны аккредитивтерді сақтандырудың осы қағидаларымен таныстыру және оның талабы бойынша осы Қағидалардың көшірмесін ұсыну (жіберу);

2) сақтандыру жағдайы басталған кезде сақтандыру шартында белгіленетін мөлшерде, тәртіппен және мерзімде сақтандыру төлемін жүргізу;

3) Қазақстан Республикасының заңнамалық актілеріне сәйкес сақтандыру құпиясын және сақтандырушыға белгілі болған банктік құпияны қамтамасыз ету;

4) сақтанушыға сақтандыру жағдайында шығындарды болдырмау немесе азайту үшін жұмсаған шығындарын өтеу;

5) сақтанушыны сақтандыру төлемін жүзеге асыру үшін қажетті жетіспейтін құжаттар туралы алдыңғы құжатты алған күннен бастап күнтізбелік 15 (он бес) күн ішінде хабардар етуге міндетті.

53. Сақтандыру шартында тараптардың Қазақстан Республикасының заңнамасына қайшы келмейтін өзге де құқықтары мен міндеттері көзделуі мүмкін.

12-тарау. Сақтандыру шартының қолданылу кезеңінде сақтандыру тәуекелінің ұлғаю салдары

54. Сақтандыру шартының кез келгенінің қолданылу кезеңінде сақтанушы, егер бұл өзгерістер сақтандыру тәуекелінің ұлғаюына елеулі әсер етуі мүмкін болса, сақтандыру шартын жасасу кезінде сақтандырушыға хабарланған мән-жайлардағы елеулі өзгерістер туралы сақтандырушыға жазбаша хабарлауға тиіс.

55. Сақтандыру тәуекелінің ұлғаюына әкеп соғатын мән-жайлар туралы хабардар етілген сақтандырушы сақтандыру шартының талаптарын өзгертуді және сақтандыру тәуекелінің ұлғаюына мөлшерлес қосымша сақтандыру сыйлықақысын төлеуді талап етуге құқылы.

56. Егер сақтанушы сақтандыру шартының талаптарын өзгертуге немесе қосымша сақтандыру сыйлықақысын төлеуді жүзеге асыруға қарсылық білдірсе, сақтандырушы Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес сақтандыру шартын бұзуды талап етуге құқылы. Бұл ретте сақтанушыға сақтандыру сыйлықақысын қайтару тәртібі сақтандыру шартында белгіленеді.

57. Сақтанушы осы Қағидалардың 54 - тармағында көрсетілген талаптарды сақтамаған кезде сақтандырушы сақтандыру шартын бұзуды және оны бұзудан келтірілген залалдарды өтеуді талап етуге немесе сақтандыру жағдайы басталған кезде сақтандыру тәуекелінің ұлғаюына мөлшерлес сақтандыру төлемінің мөлшерін азайтуға құқылы.

58. Егер сақтандыру тәуекелінің ұлғаюына әкеп соғатын мән-жайлар жойылса, сақтандырушы сақтандыру шартын бұзуды талап етуге құқылы емес.

13-тарау. Сақтандыру жағдайы басталған кездегі сақтанушының іс-әрекеті

59. Сақтандыру жағдайының басталғанын, сондай-ақ ол келтірген залалдарды дәлелдеу сақтанушыға жүктеледі.

60. Егер сақтандыру шартында өзгеше айтылмаса, сақтандыру жағдайының белгілері бар және/немесе оның салдары сақтандыру жағдайының басталуы болуы мүмкін және/немесе сақтандыру жағдайының басталу тәуекелін ұлғайтатын оқиға басталған кезде, сондай-ақ сақтандыру жағдайы басталған кезде сақтанушы:

1) ықтимал залалдарды болдырмау немесе азайту үшін барлық шараларды қабылдауы;

2) сақтандыру жағдайының басталғанын растайтын құжаттарды алу үшін барлық шараларды қабылдау;

3) ең қысқа мерзімде, бірақ ол сақтандыру жағдайының басталғаны туралы білген сәттен бастап 15 (он бес) жұмыс күнінен кешіктірмей сақтандырушыға осы оқиға туралы ресми хат алмасу арқылы хабарлауға, оған сақтандыру жағдайының мән-жайлары, залалдың түрлері мен болжамды мөлшері туралы барлық белгілі мәліметтерді хабарлауға, сақтандырушымен бұдан арғы әрекеттерді келісуге;

4) сақтандырушыға барлық қолда бар құжаттардың көшірмелерін және сақтандыру төлемін жүзеге асыру үшін қажетті мәліметтерді ұсынуға;

5) сақтандырушыға залалдың себептері мен мөлшеріне қатысты тергеу жүргізуге, шығынды азайту жөніндегі іс-шараларға қатысуға мүмкіндік беруі тиіс.

61. Сақтандырушы не оның өкілі сақтанушының сақтандыру жағдайының басталғаны туралы хабарламасын күтпей, сақтандыру жағдайын тергеуге кірісуге құқылы. Сақтанушының оған бұған кедергі жасауға құқығы жоқ.

62. Сақтанушы сақтандыру жағдайы бойынша одан әрі барлық ақпаратты хабарлауға және сақтандырушыға қажетті көмек көрсетуге тиіс.

14-тарау. Сақтандыру жағдайының басталғанын және залал мөлшерін растайтын құжаттардың тізбесі

63. Сақтандыру төлемін сақтандырушы сақтанушының сақтандыру төлемін жүзеге асыру туралы жазбаша талабы және сақтандыру жағдайы туралы акті негізінде жүргізеді.

64. Сақтандыру жағдайы туралы актіні сақтандырушы жасайды.

65. Сақтандыру жағдайы туралы Акт, егер сақтандыру жағдайы туралы өтінішті тексеру кезінде сақтанушыға залал келтірудің сақтандыру жағдайының нәтижесінде болмағаны анықталса немесе сақтандыру жағдайы туралы хабарламаның уақтылы болмауына байланысты сақтанушыда туындаған залалдың фактісін, себебін және/немесе осы залалдың мөлшерін анықтау мүмкін болмаса, жасалмайды.

66. Нәтижесінде залал келтірілген сақтандыру жағдайының туындау фактісі мен себебі сақтанушы немесе ол уәкілеттік берген тұлға ұсынатын мынадай құжаттармен расталуға тиіс:

1) Сақтандырушының корпоративтік интернет-ресурсында орналастырылған нысанға сәйкес сақтандыру жағдайы туралы өтініш;

- 2) сақтандыру шартының көшірмесі;
- 3) аккредитив көшірмесі (барлық өзгерістермен және толықтырулармен, бар болса);
- 4) келісімшарттың көшірмесі (болған жағдайда барлық өзгертулер мен толықтырулармен);
- 5) банкаралық қарыз шартының көшірмесі (бар болса);
- 6) сақтанушының нотариалды куәландырылған не сақтанушы куәландырған жазбаша талабының (хабарламасының) көшірмесі, сақтанушының аккредитив талаптарына сәйкес аккредитив бойынша бенефициарға төленген соманы, аккредитив шарттарында көзделген құжаттарды қоса бере отырып, не сақтанушы бенефициар болып табылатын резервтік аккредитив бойынша эмитент-банкке төленген соманы өтеу (төлеу) қажеттілігі туралы;
- 7) эмитент банктің аккредитив бойынша берешегі, оның ішінде мерзімі өткен берешегі туралы сақтанушының анықтамасы;
- 8) сақтандырушының тиісті талабы болған кезде аккредитив бойынша құжаттамадан материалдардың нотариалды куәландырылған немесе сақтанушы куәландырған көшірмесі. Бұл ретте сақтандырушы сақтандырушының пікірі бойынша сақтандыру жағдайының басталғаны туралы өтінішті қарау үшін қажетті құжаттардың белгілі бір тізбесін беруге тиіс;
- 9) залал мөлшерінің есебін қоса бере отырып және сақтандыру төлемін жүзеге асыру үшін сақтанушының банктік деректемелерін көрсете отырып, эмитент банктің аккредитив бойынша төлемеуінің ықтимал себептері жазылған сақтанушының хаты;
- 10) бенефициарға аккредитив бойынша бенефициардың ұсынылған құжаттары бойынша не сақтанушы бенефициар болып табылатын резервтік аккредитив бойынша эмитент-банкке ақша аударымын жүзеге асырғанын растайтын құжат;
- 11) талап арыздың көшірмесі (бар болса);
- 12) сақтанушының талап арызы бойынша азаматтық іс қозғау туралы, эмитент банктен аккредитив бойынша берешек сомасын өндіріп алу туралы сот ұйғарымының түпнұсқасы / көшірмесі (болған жағдайда);
- 13) сақтанушының аккредитив бойынша берешек сомасын өндіріп алу туралы сот шешімінің түпнұсқасы (бар болса);
- 14) залалдың себебі мен мөлшерін растайтын өзге де құжаттар.

15-тарау. Сақтандыру төлемдерін жүзеге асыру тәртібі мен талаптары

67. Сақтанушыдан сақтандыру жағдайының белгілері бар оқиғаның басталуы туралы жазбаша өтініш алғаннан кейін, сондай-ақ сақтандыру төлемі үшін қажетті барлық құжаттарды ұсынғаннан кейін сақтандырушы мынадай іс-әрекеттерді жүзеге асырады:

- 1) сақтандыру жағдайының белгілері бар оқиғаның басталу фактісі мен себептерін анықтайды;
- 2) сақтанушының өтінішінде келтірілген мәліметтердің сәйкестігін тексереді, сарапшыларды, бағалаушыларды тарту қажеттілігін айқындайды, осыған байланысты өзге де әрекеттерді жүзеге асырады;
- 3) осы Қағидалардың 83-тармағында көрсетілген күту кезеңі ішінде сақтанушымен бірлесіп немесе егер мүмкін болса, залалды барынша азайту жөнінде дербес шаралар қабылдайды;
- 4) сақтандыру жағдайы деп танылған кезде сақтандыру төлемінің мөлшерін айқындайды, сақтандыру жағдайы туралы акт жасайды.

68. Сақтандыру төлемін сақтандырушы осы Қағидалардың 14-тарауында көрсетілген сақтанушы ұсынған құжаттар, сондай-ақ сақтандырушы жасаған сақтандыру жағдайы туралы акт негізінде осы Қағидалардың 86-тармағында айтылған мерзімдерде жүзеге асырады.

69. Сақтандыру төлемінің мөлшері сақтандыру шартында белгіленген сақтандыру сомасының мөлшерімен шектеледі.

70. Сақтандыру төлемі сақтандыру жағдайының басталуы нәтижесінде сақтанушы шеккен шығын мөлшерінде, сақтандыру өтемінің үлесін ескере отырып жүзеге асырылады:

Сақтандыру сомасы шегінде сақтандыру төлемі = залал*сақтандыру өтемінің үлесі.

71. Сақтандыру төлемі Қазақстан Республикасының ұлттық валютасымен жүзеге асырылады. Егер аккредитив сомасы шетел валютасында белгіленген болса, онда сақтандыру төлемі сақтандыру төлемін жүзеге асыру күніне Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі белгілеген осы шетел валютасына теңге бағамы бойынша жүзеге асырылады.

72. Шығын мөлшері сақтанушы ұсынған құжаттар негізінде тараптардың келісімі бойынша айқындалады.

73. Сақтандыру төлемі жүзеге асырылғаннан кейін сақтанушы сақтандырушымен төленген сақтандыру төлемі мөлшерінде аккредитив бойынша эмитент-банкке талап ету құқығын беру туралы шарт жасасуға тиіс.

74. Егер сақтанушы келтірілген залал бойынша ішінара өтем алса, сақтандырушы сақтандыру төлемін шеккен залал мөлшері мен сақтанушы алған өтем арасындағы айырма мөлшерінде, сақтандыру өтемінің үлесін ескере отырып жүзеге асырады.

75. Сақтандыру төлемін жүзеге асырғаннан кейін келтірілген залал бойынша төлемді немесе өтемді алған сақтанушы сақтандырушыға сақтандыру төлемінің артық алынған сомасын сақтандыру жағдайының басталуынан туындаған сақтанушының залалдарының сомасынан асатын бөлігінде қайтаруға міндетті.

76. Тараптар арасында шығынның себептері мен мөлшері туралы даулар туындаған жағдайда, Тараптардың әрқайсысының тәуелсіз сараптама жүргізуді талап етуге құқығы бар. Тәуелсіз сараптама оны жүргізуді талап еткен тараптың есебінен жүргізіледі.

77. Сақтанушының залалдарды болдырмау немесе азайту мақсатында шеккен шығыстарын, егер мұндай шығыстар қажет болса немесе сақтандырушының нұсқауларын орындау үшін жүргізілсе, тіпті тиісті шаралар сәтсіз болса да, сақтандырушы өтеуге тиіс. Мұндай шығыстар нақты мөлшерде өтеледі, алайда сақтандыру төлемінің жалпы сомасы тиісті сақтандыру шартында көзделген сақтандыру сомасынан аспайтындай етіп өтеледі. Егер шығыстар сақтанушының сақтандырушының нұсқауларын орындау нәтижесінде туындаса, олар сақтандыру сомасына қатыссыз толық мөлшерде өтеледі.

78. Сақтандырушы сақтанушының ықтимал шығындарды азайту үшін қасақана ақылға қонымды және оған қол жетімді шаралар қабылдамауы салдарынан туындаған залалдар бөлігінде сақтандыру төлемін жүзеге асырудан босатылады.

79. Сақтандыру төлемі мына жағдайларда жүзеге асырылмайды:

1) егер сақтанушы осы Қағидалардың 14-тарауында көрсетілген құжаттарды ұсынбаса;

2) егер сақтанушы сақтандыру сыйлықақысын және/немесе сақтандыру сыйлықақысының бір бөлігін тиісті сақтандыру шартында белгіленген мөлшерде, тәртіппен және мерзімде төлемеген болса.

80. Шығынның себебін анықтау мүмкін болмаған жағдайда, бұл шығын коммерциялық сипаттағы сақтандыру оқиғасының салдарынан туындаған ретінде қаралады.

81. Сақтандыру сомасы мөлшерінен аз мөлшерде сақтандыру төлемі жүзеге асырылған жағдайда, сақтандыру қорғанысы тиісті сақтандыру шартының қолданылу мерзімі аяқталғанға дейін қолданысын жалғастырады. Бұл ретте сақтандыру қорғанысының қолданысының қалған кезеңіне сақтандыру сомасының мөлшері жүзеге асырылған сақтандыру төлемінің мөлшеріне азаяды.

16-тарау. Сақтанушыны хабардар ету және сақтандыру төлемі немесе сақтандыру төлемінен бас тарту туралы шешім қабылдау мерзімдері

82. Сақтандырушы сақтанушыға сақтандыру төлемін жүзеге асыру үшін қажетті жетіспейтін құжаттар туралы алдыңғы құжатты алған күннен бастап күнтізбелік 15 (он бес) күн ішінде хабарлауға тиіс.

83. Сақтандырушы сақтанушыдан сақтандыру жағдайының белгілері бар оқиғаның басталғаны туралы хабарлама алғаннан кейін мынадай тәртіппен күту кезеңін белгілейді:

- 1) банкроттық орын алған кезде-қолданылмайды;
- 2) банкроттықтан басқа коммерциялық сипаттағы сақтандыру оқиғасы басталған кезде - кемінде 30 (отыз) күнтізбелік күн;
- 3) саяси сипаттағы сақтандыру оқиғасы басталған кезде-кемінде 30 (отыз) күнтізбелік күн.

84. Егер сақтандырушы сақтандыру төлемінен бас тарту туралы шешім қабылдаса, ол бас тарту себебін негізді түрде уәждейді және сақтандырушы осындай шешім қабылдаған күннен бастап күнтізбелік 15 (он бес) күн ішінде жауап жібереді.

85. Сақтандырушы сақтанушыға сақтандыру төлемінен бас тарту немесе оны жүзеге асыру туралы шешімді күту кезеңі өткен күннен бастап күнтізбелік 15 (он бес) күн ішінде қабылдайды.

86. Сақтандырушы сақтандыру төлемін тиісті шешім қабылданған күннен бастап күнтізбелік 15 (он бес) күн ішінде жүзеге асырады.

87. Сақтандырушының сақтандыру төлемін жүргізуден бас тартуына сақтанушы сотқа шағым жасай алады.

88. Егер эмитент-банк елінің немесе Қазақстан Республикасының Құқық қорғау органдары сақтанушының аккредитивке қатысты қызметіне байланысты сақтанушының қызметкерлеріне қатысты қылмыстық іс қозғаса, сақтандырушының сақтанушыны кешіктіру себептері туралы жазбаша хабардар ете отырып, тергеу немесе сот талқылауы аяқталғанға дейін сақтандыру төлемі туралы шешім қабылдау мерзімін кейінге қалдыруға құқығы бар.

89. Сақтандырушының сақтандыру жағдайы немесе залал мөлшерін растайтын құжаттардың түпнұсқалығына дәлелді күмән болған жағдайда, мұндай құжаттардың түпнұсқалығы тәуелсіз сарапшымен осындай сараптаманың тәуелсіз сарапшысымен қол қойылған құжатта көрсетілген мерзімдерде расталғанға дейін сақтандыру төлемі туралы шешім қабылдауды кейінге қалдыруға құқығы бар.

17-тарау. Сақтандыру шартын тоқтату талаптары

90. Егер өзгесі сақтандыру шартымен белгіленбесе, сақтандыру шарты мына жағдайларда өз қолданысын тоқтатады:

- 1) сақтандыру шарты бойынша сақтандырушының сақтанушы алдындағы міндеттемелерін толық көлемде орындауы;
- 2) сақтандыру шартының қолданылу мерзімінің аяқталуы;
- 3) Қазақстан Республикасының заңдарында белгіленген тәртіппен Сақтандырушының таратылуы;
- 4) Қазақстан Республикасының заңнамалық актілерінде белгіленген өзге де жағдайларда.

91. Тараптар шарттың қалған қатысушылары келіскен жағдайда шарт тараптарының жеке келісімін жасасу жолымен сақтандыру шартын мерзімінен бұрын бұзуға құқылы.

92. Сақтандыру шарты сақтанушы сақтандыру шартында белгіленген мерзімде сақтандыру сыйлықақысын (сақтандыру сыйлықақысының бір бөлігін) төлемеген жағдайда Сақтандырушының бастамасы бойынша мерзімінен бұрын бұзылуы мүмкін.

93. Сақтандыру шарты мынадай жағдайлардың бірі бойынша мерзімінен бұрын тоқтатылады:

- 1) Сақтандыру объектісі жоқ болғанда;
- 2) сақтандыру жағдайының басталу мүмкіндігі жойылды және сақтандыру тәуекелінің болуы сақтандыру жағдайынан өзге жағдайлар бойынша тоқтатылғанда;
- 3) сақтандырушыны мәжбүрлеп тарату туралы сот шешімінің заңды күшіне енуі;
- 4) сақтанушының сақтандыру сыйлықақысын төлемеуі (біржолғы төлем кезінде) немесе сақтандыру шартына сәйкес бірінші/кезекті сақтандыру жарнасын сақтандырушы сақтандыру сыйлықақысын төлеуге шот берген күннен бастап күнтізбелік 30 (отыз) күн ішінде төлемеуі, не тиісті сақтандыру шартының сақтандыру сыйлықақысын төлеу кестесінде көзделген күннен бастап сақтанушыдан сақтандыру сыйлықақысын (сақтандыру сыйлықақысының мерзімі өткен бөлігін және (немесе) сақтандыру сыйлықақысының кезекті бөлігін, егер мұндай төлем мерзімі келген болса) төлем түспеген болса;
- 5) заңнамада көзделген өзге де жағдайларда жүзеге асырылады.

94. Сақтандыру шарты сақтандыру шартын тоқтату үшін негіз ретінде осы Қағидалардың 93-тармағында көзделген мән-жайлар туындаған кезден бастап тоқтатылды деп есептеледі, бұл туралы мүдделі тарап растайтын құжаттардың көшірмелерін ұсына отырып, басқа Тараптарды дереу, бірақ 10 (он) жұмыс күнінен кешіктірмей жазбаша хабардар етуге тиіс. Бұл ретте, заңнамада немесе сақтандыру шартында көзделген жағдайларды қоспағанда, сақтандыру шартын тоқтату фактісі Тараптардың сақтандыру шартын бұзу туралы келісімге қол қоюымен ресімделеді. Бұл ретте Сақтандырушының сақтандыру қорғанысының нақты қолданылу кезеңін ескере отырып, сақтандыру шартының талаптарына сәйкес есептелген сақтандыру сыйлықақысының бір бөлігіне құқығы бар.

95. Сақтанушы сақтандыру шартынан бас тартқан кезде, Егер бұл осы Қағидалардың 93-тармағында көрсетілген мән-жайларға байланысты болмаса, егер сақтандыру шартында өзгеше көзделмесе, сақтандырушыға төленген сақтандыру сыйлықақысы не сақтандыру сыйлықақысының бір бөлігі қайтарылуға жатпайды.

96. Сақтандыру шартының мерзімінен бұрын тоқтатылуы сақтандырушының кінәсінен оның талаптарының орындалмауынан туындаған жағдайларда, соңғысы сақтанушыға өзі төлеген сақтандыру сыйлықақысын сақтандыру шартының талаптарына сәйкес толық қайтаруға міндетті.

18-тарау. Суброгация

97. Сақтандыру төлемін жүзеге асырған сақтандырушыға сақтанушының сақтандыру нәтижесінде өтелген залалдар үшін жауапты тұлғаға төленген сома шегінде талап ету құқығы ауысады. Бұл ретте, шарттың қасақана залал келтірген тұлғаға талап ету құқығының сақтандырушыға ауысуын болдырмайтын талабы жарамсыз болады.

98. Сақтанушы сақтандыру төлемін алған кезде сақтандырушыға қолында бар барлық құжаттар мен дәлелдемелерді беруге және сақтандырушының өзіне өткен талап ету құқығын жүзеге асыруы үшін қажетті барлық мәліметтерді оған хабарлауға міндетті.

99. Сақтандыру төлемі жүзеге асырылғаннан кейін сақтандыру жағдайы нәтижесінде туындаған залалды өтеу бойынша шығындарға жауапты тұлға немесе үшінші тарап жүзеге асырған сақтанушыға өтемақылар сақтандырушыға сақтандыру төлемінің мөлшерінен аспайтын мөлшерде тиесілі болады. Сақтанушы сақтандырушыға осы өтемдер туралы дереу хабарлауға және оларды алған сәттен бастап 5 (бес) жұмыс күні ішінде сақтандырушыға аударуға міндетті.

100.Егер сақтанушы сақтандырушы өтеген залалдар үшін жауапты тұлғаға өзінің талап ету құқығынан толық немесе ішінара бас тартса немесе бұл құқықты жүзеге асыру сақтанушының кінәсінен толық немесе ішінара мүмкін болмаса, сақтандырушы сақтандыру төлемін толық немесе тиісті бөлігінде жүзеге асырудан және артық төленген сақтандыру сомасын қайтаруды талап ету құқығынан босатылады.

19-тарау. Қосымша шарттар

101.Тараптардың келісімі бойынша сақтанушы мен сақтандырушы арасында осы Қағидалардың негізінде, егер олар Қазақстан Республикасының заңнамалық актілеріне қайшы келмесе, осы Қағидалардың жекелеген ережелерін өзгертуді, алып тастауды, сондай-ақ сақтандыру шартын жасасу кезінде айқындалатын қосымша талаптарды көздейтін сақтандыру шарттары жасалуы мүмкін.

20-тарау. Дауларды шешу тәртібі

102.Сақтандыру шарты бойынша сақтандырушы мен сақтанушы арасында туындайтын дауларды олар келіссөздер жолымен қарайды.

103.Тараптар арасында келісімге қол жеткізілмеген кезде дау Сақтандырушының орналасқан жері бойынша Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес сот тәртібімен шешіледі.

104.Тараптардың келісімі бойынша сақтандыру шартымен өзге соттылық белгіленуі мүмкін.

21-тарау. Қорытынды ережелер

105. Осы Қағидалар Қоғамның барлық қызметкерлеріне, уәкілетті органдарына, құрылымдық бөлімшелеріне қолдануға және басқаруға міндетті болып табылады.

106.Осы Қағидалармен реттелмеген мәселелер Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңнамасына, UCP 600 құжаттық аккредитивтері үшін бірыңғай ережелер мен әдет-ғұрыптарға, 2007 жылғы редакция (немесе соңғы қолданыстағы редакция), ISP 98 резервтік аккредитивтеріне арналған бірыңғай қағидаларға, 1998 жылғы редакция (немесе соңғы қолданыстағы редакция), халықаралық банк практикасының стандарттары және ISBP 745 халықаралық банк практикасының басқа құжаттары мен стандарттары, 2013 жылғы редакция (немесе соңғы қолданыстағы редакция), Халықаралық сауда палатасы жариялаған және Қоғамның белгіленген ішкі нормативтік құжаттарына сай реттелуі тиіс.

107.Қоғам қызметкерлерінің осы Қағидалардың талаптарын тиісінше орындауын бақылау тиісті құрылымдық бөлімшелердің басшыларына жүктеледі.